

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ
ОРГАНІЗАЦІЙ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ КІРОВОГРАДСЬКОГО РЕГІОНУ)**

Розглядаються проблеми управління ресурсами основного капіталу районних організацій споживчої кооперації України на прикладі Кіровоградської області

Постановка проблеми. В основі високих фінансово-економічних результатів діяльності економічних організацій (підприємств) лежить успішне управління належними їм ресурсами, серед яких особливе місце посідають ресурси основного капіталу. Для споживчої кооперації України найхарактерніші аспекти означеної проблеми збігаються в практичній діяльності базової ланки облспоживспілок – їх районних організацій, матеріально-технічна база яких зазнала при переході до ринкових відносин досить відчутних і далеко не найкращих змін, а подекуди і непоправної руйнації. У зв'язку з цим, науково-практичне осмислення проблеми ефективного управління ресурсами основного капіталу виступає нині виключно актуальним і важливим завданням для системи споживчої кооперації України, успішне вирішення якого сприятиме зміцненню економічних позицій та посиленню соціальної місії її організацій у непростий для них період розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам методології управління основним капіталом економічних організацій (у тім числі й споживчої кооперації) присвячено ряд праць сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців – Бланка І.О. [1], Карпової О.В. [2], Мазараки А.А. [3], Отенко І.П. [9], Раїцького К.А. [10], Садекова А.А. [11], Сунітко Л.Т. [12], Федоніна О.С. [13] й інших. Однак комплексного аналізу, присвяченого проблемам управління основним капіталом організацій споживчої кооперації як невід'ємної компоненти їх сукупних економічних ресурсів (основний капітал + оборотний капітал + трудові ресурси), у вітчизняній науці ще не здійснювалось.

Мета дослідження. Аналіз стану й ефективності використання ресурсів основного капіталу районних організацій Кіровоградської облспоживспілки з ціллю виявлення резервів в управлінні ефективністю його використання.

Інформаційно-аналітичну основу даної статті склали дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичні бюлетені Кіровоградської обласної спілки споживчих товариств України за 2005-2009 рр., власні узагальнення автора. Обробка необхідних статистичних матеріалів здійснювалась нами із використанням сучасних інформаційних технологій і технічних засобів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Під основним капіталом організацій (*англ.* – fixed capital) найчастіше розуміють переважно матеріальні ресурси тривалого використання, які вони утримують з метою виробництва і постачання товарів, надання послуг, передачі в оренду іншим особам або для здійснення інших своїх функцій. Відповідно до вітчизняної науково-прикладної класифікації, склад даного ресурсу включає такі елементи: основні засоби, власні кошти у незавершеному будівництві, власні кошти у фінансових інвестиціях та нематеріальні активи. Від співвідношення цих компонентів, управління їх формуванням та використанням суттєво залежать результати діяльності первинної ланки облспоживспілок – їх районних організацій.

Кіровоградська обласна спілка споживчої кооперації завдячує своєю сучасною організаційною структурою особливостям адміністративно-територіального устрою регіону. Вона включає 21 районну організацію

(відповідно до кількості низових адміністративних районів), серед яких 19 – районних споживчих товариств (РСТ) та 2 – районні споживчі спілки (РСС). З огляду на чинну організаційну побудову Кіровоградської ОСС, типову для облспоживспілок України в цілому, в якості суб'єкта дослідження автором було обрано районну організацію (РСТ/РСС), діяльність якої найповніше репрезентує сучасні проблеми управління основним капіталом в системі споживчої кооперації.

Як показали результати виконаного аналізу, частка основного капіталу складає в структурі ресурсів більшості районних кооперативних організацій Кіровоградської облспоживспілки понад 2/3 їх вартості, що є підтвердженням його важливості як базового забезпечуючого компонента в управлінні діяльністю РСТ/РСС [4-8]. На протязі перших 4-х років аналізованого періоду (2005-2009 рр.) обсяг даного ресурсу в районних кооперативних організаціях області постійно знижувався і лише у 2009 р. мало місце його незначне зростання в порівнянні з попереднім 2008 р. Станом на кінець 2009 р. найбільшу вартість основного капіталу мали Бобринецьке і Новоархангельське РСТ – 3 891,8 тис. грн. та 3 779,2 тис. грн. відповідно, а найменшу – Вільшанське РСС – 239,7 тис. грн., що є цілком порівняним з масштабом цих організацій (див. табл. 1).

Зменшення вартості ресурсів основного капіталу по РСТ/РСС відбувалось у результаті впливу цілої низки об'єктивних і суб'єктивних факторів. Головним чином це було зумовлено фізичним зношенням і ліквідацією непридатних до експлуатації основних засобів. Крім того, мали місце випадки продажу об'єктів основних засобів, передачі їх іншим юридичним особам в рахунок погашення існуючих заборгованостей, консервації не використовуваної їх частини, чи передачі окремих елементів основних засобів в оренду. У наслідок зазначених господарських операцій, сукупна вартість основного капіталу районних кооперативних організацій регіону зменшилась за 2005-2009 рр. на 15,12 %.

Вагомі зрушення спостерігались у динаміці частки ресурсу, яку він займає в структурі сукупних ресурсів районних організацій ОСС. За аналізований період у переважній більшості з них (у 16 із 21 РСТ/РСС) питома вага основного капіталу неухильно знижувалась, що відповідно сприяло зрушенням у питомій вазі інших двох компонентів ресурсного потенціалу – оборотного капіталу та трудових ресурсів.

У цілому, виявлені зрушення в структурі сукупних ресурсів районних кооперативних організацій Кіровоградської облспоживспілки можна трактувати як позитивні. На наш погляд, вони є проявом формування структури ресурсів, характерної для організацій сфери товарного обігу, які в умовах ринкових трансформацій споживчої кооперації виявились більш гнучкими і конкурентоспроможнішими, ніж виробництво, заготівлі та інші види її діяльності. А тому дану тенденцію у розвитку сукупних ресурсів слід підтримувати й поглиблювати, використовуючи вивільнені за її рахунок резерви на розвиток матеріально-технічної бази організацій.

Таблиця 1. Динаміка основного капіталу районних організацій споживчої кооперації Кіровоградської області за 2005-2009 рр.* (тис. грн.)

Назва РСТ/РСС	2005 р.	2006 р.	2006 р. до 2005 р., у %	2007 р.	2007 р. до 2006 р., у %	2008 р.	2008 р. до 2007 р., у %	2009 р.	2009 р. до 2008 р., у %	2009 р. до 2005 р., у %
1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3
Бобринецьке	3 665,4	3 580,2	97,68	3 752,3	104,81	2 655,0	70,76	3 891,8	146,58	106,18
Вільшанське	237,0	237,1	100,04	251,1	105,90	197,0	78,45	239,7	121,68	101,14
Гайворонське	2 927,7	2 889,3	98,69	2 796,6	96,79	1 008,1	36,05	2 851,8	282,89	97,41
Голованівське**	2 358,6	2 363,5	100,21	2 381,0	100,74	2 388,1	100,30	2 423,0	101,46	102,73
Добровеличківське	2 614,0	2 590,4	99,10	2 622,3	101,23	1 830,4	69,80	2 422,1	132,33	92,66
Долинське	1 349,1	1 384,3	102,61	1 505,8	108,78	1 700,4	112,92	1 874,3	110,23	138,93
Знам'янське	2 137,7	2 144,5	100,32	2 087,6	97,35	1 928,9	92,40	2 106,3	109,20	98,53
Кіровоградське	2 149,3	2 182,2	101,53	2 365,3	108,40	1 933,9	81,76	2 344,5	121,23	109,08
Компаніївське	1 641,1	1 582,4	96,42	1 594,6	100,77	1 216,8	76,31	1 435,6	117,98	87,48
Маловисківська	672,4	770,9	114,65	1 521,0	197,30	1 144,6	75,25	1 124,4	98,24	167,22
Новгородківське	1 298,8	783,1	60,29	790,7	100,97	405,0	51,22	759,5	187,53	58,48
Новоархангельське	5 802,1	4 540,9	78,26	4 099,6	90,28	1 792,0	43,71	3 779,2	210,89	65,14
Новомиргородське	1 973,0	1 892,8	95,94	1 892,8	100,00	1 892,8	100,00	1 892,8	100,00	95,94
Новоукраїнське	3 956,7	3 593,5	90,82	3 122,9	86,90	1 840,1	58,92	2 109,9	114,66	53,32
Олександрівське	3 129,2	3 079,7	98,42	3 067,1	99,60	1 700,0	55,43	2 769,6	162,92	88,51
Олександрійська	3 046,8	2 918,5	95,79	2 488,7	85,27	2 615,1	105,08	2 748,3	105,09	90,20
Онфріївське	1 523,9	1 202,9	78,94	1 194,2	99,28	1 194,2	100,00	1 194,2	100,00	78,36
Петрівське	1 190,7	1 147,0	96,33	1 027,1	89,55	690,0	67,18	851,8	123,45	71,54
Світловодське	2 127,9	2 132,0	100,19	717,6	33,66	270,5	37,70	364,8	134,86	17,14
Ульяновське	3 007,9	3 001,0	99,77	2 568,9	85,60	2 209,5	86,01	2 425,6	109,78	80,64
Устинівське	1 052,4	1 032,5	98,11	1 041,4	100,86	982,4	94,33	1 014,0	103,22	96,35
Разом по РСТ/РСС	47 861,7	45 048,7	94,12	42 888,6	95,20	31 594,8	73,67	40 623,2	128,58	84,88

*Підраховано за: [4, с.60, 62; 5, с.57, 59; 6, с.57, 59; 7, с.57, 61; 8, с.56, 60]

**Включаючи показники Голованівського СТ "Надія"

Успішність управління ресурсами основного капіталу економічних організацій перш за все залежить від направлено процесу вибудови його структури в розрізі окремих частин. Аналіз напрямку змін в окремих складниках означеного ресурсу по РСТ/РСС Кіровоградської ОСС за 2005-2009 рр. показує, що в більшості з них (у 14 РСТ/РСС із 21) відбувалось зниження частки основних засобів у загальній вартості основного капіталу, але її значення залишалось доволі високим – не менше 78 %. В 7-ми організаціях відбулось зростання частки основних засобів, однак це несуттєво позначилось на зростанні загального обсягу основного капіталу РСТ/РСС, який збільшився за вказаний період лише на 0,87 % [4-8].

Такі зміни в структурі основного капіталу досліджуваних організацій не можна вважати позитивними, оскільки майже в усіх суб'єктів (у 18 РСТ/РСС із 21) відсутні нематеріальні активи, які в умовах ринку при успішному управлінні ними є доволі прибутковим елементом. Станом на 2009 р. вони були лише у Бобринецькому, Світловодському й Ульяновському РСТ і мали незначний обсяг – 1,4 тис. грн., 9,4 тис. грн. та 16,1 тис. грн. відповідно. В цілому по РСТ/РСС зростання нематеріальних активів за 5 років становило лише 15,4 тис. грн., або 0,05 %, що може свідчити про відсутність належної уваги до управління цією важливою частиною ресурсів основного капіталу.

За 2005-2009 рр. в районних організаціях Кіровоградської облспоживспілки спостерігалось деяке зменшення обсягу власних коштів у сумі фінансових інвестицій – на 170,3 тис. грн., або 0,30 %. При цьому, зниження їх обсягу по окремих організаціях мало місце у 18 РСТ/РСС, а частки – у 15 із 21. Виявлені зрушення позначились на загальному зниженні частки власних коштів більшості організацій. Станом на 2009 р. лише в Компаніївському РСТ частка власних коштів у фінансових інвестиціях була на рівні 1,92 % від вартості основного капіталу цієї організації, а в інших РСТ/РСС вона не перевищувала 0,96 %, що також може свідчити про слабкість управління цією важливою частиною ресурсів основного капіталу.

Спадна динаміка показників забезпеченості районних організацій власними коштами була характерною і для незавершеного будівництва. Це може свідчити як про задачу в експлуатацію нових об'єктів, так і про незначні обсяги нового будівництва, сповільнення процесу оновлення основних засобів РСТ/РСС. Незважаючи на те,

що за 2005-2009 рр. в 6 районних організаціях питома вага власних коштів у незавершеному будівництві зростає, їх частка та вартість у цілому по РСТ/РСС знизилась відповідно на 0,62 % та 421,1 тис. грн.

Як зазначалось раніше, провідне місце в структурі основного капіталу кооперативних організацій посідають основні засоби. Їх питома вага в сумі основного капіталу РСТ/РСС області за 5 аналізованих років коливалась на рівні 95-97 %. З огляду на провідну роль основних засобів у забезпеченні діяльності РСТ/РСС проаналізуємо ефективність управління даним ресурсом більш ґрунтовно (див. табл. 2).

Дослідження динаміки показників основних засобів РСТ/РСС Кіровоградської області за 2005-2009 рр. може свідчити про зниження їх залишкової вартості під впливом ряду факторів – фізичного зношення, вибуття чи продажу об'єктів. Загальна сума основних засобів по РСТ/РСС зменшилась за вказаний період на 18,35 % або на 8 930,4 тис. грн.

У розрізі окремих організацій зменшення вартості основних засобів було нерівномірним і сягнуло максимуму в Світловодському РСТ – на 82,06 % і Новгородківському РСТ – на 70,79 %. Більше ніж на 1/2 зменшилась сума основних засобів у Новоукраїнському, Петрівському та Новоархангельському РСТ. У 9 РСТ зменшення складало лише до 10 %, що може свідчити про збереження майже всієї нерухомості в цих організаціях.

Одночасно, одержані результати економічної діяльності кооперативних організацій області в досліджуваному періоді визначалися не тільки обсягом і структурою наявних основних засобів, але і їх технічним та моральним зношенням.

Як можуть свідчити статистичні матеріали, протягом 2005-2009 рр. зношення основних засобів по РСТ/РСС зросло в цілому на 3,22 %. Динаміка їх зростання була характерною і для переважної більшості окремих організацій (14 із 21). Найзначнішого зношення основних засобів у цей період зазнали Гайворонське РСТ – на 56,92 % та Бобринецьке РСТ – на 23,76 %. Досить суттєво зменшився ступінь зношення основних засобів у Вільшанському РСТ й Олександрійській РСС – на 58,82 % та 46,67 % відповідно.

Аналіз статистики основних засобів РСТ/РСС Кіровоградської ОСС ілюструє високий ступінь їх зношення. Станом на останній рік означеного періоду зношення основних засобів по більшості районних організацій сягнуло позначки в

50-60 %. Найвищий ступінь зношення на вказаний термін був у Гайворонському РСТ – 78,10 %, Бобринецькому РСТ – 63,90 % і Долинському РСТ – 62,30 %. Зменшення даного показника спостерігалось у 7 РСТ/РСС. Так, зокрема, у Вільшанському РСТ він зменшився до 21,40 %, Онуфрївському РСТ – до 39,90 % [4-8].

Як відомо, ступінь зношення основних засобів організації суттєво впливає на результати їх діяльності, що доводить залежність показника фондovіддачі від

коефіцієнта зношення. Така залежність була підтверджена результатами вибіркового обстеження, проведеного автором в окремих РСТ/РСС Кіровоградського регіону та інтерпретованими рівняннями регресії. За результатами обстеження найвищі коефіцієнти множинної кореляції було одержано по 2 РСТ – Новоукраїнському та Новоархангельському – 0,966 та 0,963 відповідно (див. табл. 3).

Таблиця 2. Динаміка основних засобів районних організацій споживчої кооперації Кіровоградської області за 2005-2009 рр.* (тис. грн.)

Назва РСТ/РСС	Наявність основних засобів (за залишковою вартістю)						31.12.09 до 31.12.04, %
	на 31.12.04	на 31.12.05	на 31.12.06	на 31.12.07	на 31.12.08	на 31.12.09	
1	2	3	4	5	6	7	8
Бобринецьке	3 127,5	3 187,0	3 100,2	3 243,7	2 135,5	3 373,1	107,85
Вільшанське	235,4	235,4	235,4	235,4	182,4	223,6	94,99
Гайворонське	2 948,0	2 925,3	2 886,4	2 793,7	1 005,2	2 848,9	96,64
Голованівське**	2 394,1	2 356,4	2 361,2	2 354,6	2 346,8	2 369,1	98,96
Добровеличківське	2 959,2	2 508,4	2 457,3	2 431,3	1 820,0	2 411,7	81,50
Долинське	1 382,1	1 325,5	1 360,6	1 482,1	1 677,3	1 859,8	134,56
Знам'янське	2 168,3	2 097,4	2 044,1	1 987,2	1 888,5	2 065,9	95,28
Кіровоградське	2 202,2	2 144,3	2 177,0	2 360,1	1 928,7	2 339,3	106,23
Компаніївське	1 460,2	1 593,7	1 539,3	1 541,4	1 174,9	1 408,0	96,43
Маловисківська	688,7	670,0	768,4	1 518,5	1 142,1	1 121,9	162,90
Новгородківське	2 594,0	1 297,0	781,2	788,8	403,1	757,6	29,21
Новоархангельське	5 569,8	5 766,0	4 504,7	4 063,4	1 755,8	3 701,3	66,45
Новомиргородське	2 082,6	1 969,4	1 889,1	1 889,1	1 889,1	1 889,1	90,71
Новоукраїнське	3 951,2	3 950,4	3 587,1	3 116,5	1 833,7	2 103,5	53,24
Олександрівське	2 964,3	2 950,7	3 010,9	2 998,3	1 682,7	2 752,3	92,85
Олександрійська	3 152,5	3 043,3	2 914,9	2 485,1	2 151,8	2 744,7	87,06
Онуфрївське	1 617,4	1 521,3	1 200,2	1 191,5	1 191,5	1 191,5	73,67
Петрівське	1 296,7	1 189,4	1 041,8	1 025,7	594,5	802,0	61,85
Світловодське	1 969,0	2 117,7	2 121,7	706,0	258,9	353,2	17,94
Ульяновське	2 699,6	2 497,6	2 345,5	2 492,5	2 188,6	2 405,7	89,11
Устинівське	1 201,5	1 050,2	1 030,2	1 020,1	938,8	1 011,7	84,20
Разом по РСТ/РСС	48 664,3	46 396,4	43 357,2	41 725,0	30 189,9	39 733,9	81,65

*Підраховано за: [4, с. 60; 5, с. 57; 6, с. 57; 7, с. 57; 8, с. 56]

**Включаючи показники Голованівського СТ "Надія"

Як слідує з одержаних автором рівнянь, підвищення коефіцієнта зношення на 1,00 % по Новоукраїнському РСТ призводить до зниження фондovіддачі по цій організації на 8,93 грн. Для Новоархангельського РСТ підвищення показника зношення на аналогічну величину зумовлює зниження фондovіддачі на 1,55 грн. Високі показники множинної кореляції мають місце у Бобринецькому РСТ – 0,929, Вільшанському РСТ – 0,928 та Долинському РСТ – 0,906.

Крім ступеня зношення основних засобів, результати діяльності кооперативних організацій суттєво залежать і від ступеня їх придатності. Впродовж 2005-2009 рр. у районних організаціях Кіровоградської ОСС мали місце несприятливі тенденції зростання зношення основних засобів і погіршення процесів їх оновлення. Виконані на основі статистичних бюлетенів підрахунки можуть свідчити, що впродовж аналізованого періоду в РСТ/РСС регіону тривало поступове зростання величини коефіцієнта зношення цього ресурсу і, відповідно, зменшення коефіцієнта придатності його використання.

Таблиця 3. Залежність між динамікою фондovіддачі і коефіцієнтом зношення основних засобів у розрізі окремих кооперативних організацій Кіровоградської області за 2005-2009 рр.*

Назва РСТ/РСС	Коефіцієнт множинної кореляції	Рівняння регресії
1	2	3
Бобринецьке	0,929	$y = -1,86 + 10,51x_1$
Вільшанське	0,928	$y = 1,98 - 1,33x_1$
Гайворонське	0,767	$y = 1,12 + 2,57x_1$
Голованівське**	0,752	$y = 0,86 - 1,18x_1$
Долинське	0,906	$y = 1,31 - 1,54x_1$
Новгородківське	0,792	$y = -3,998 + 10,68x_1$
Новоархангельське	0,963	$y = -0,29 + 1,55x_1$
Новомиргородське	0,912	$y = -1,45 + 3,43x_1$
Новоукраїнське	0,966	$y = -3,01 + 8,93x_1$
Онуфрївське	0,779	$y = -0,64 + 1,68x_1$
Устинівське	0,726	$y = 0,07 + 2,68x_1$

y – фондovіддача; x_1 – коефіцієнт зношення

*За матеріалами вибіркового обстеження

**Включаючи показники Голованівського СТ "Надія"

Узагальнюючим аналітичним показником в управлінні основними засобами кооперативних організацій є їх фондовіддача. Для переважної більшості обстежених суб'єктів (15 РСТ/РСС із 21) спостерігалось зростання фондовіддачі та зниження фондоемності основних засобів, що можна пояснити зниженням їх середньорічної вартості та зростанням обсягів господарської діяльності по відповідних організаціях [4-8].

При детальнішому розгляді ситуації можна констатувати, що впродовж аналізованого часу показник фондовіддачі основних засобів суттєво коливався по РСТ/РСС Кіровоградського регіону в діапазоні від 0,06 грн. (Онуфріївське РСТ) до 4,59 грн. (Бобринецьке РСТ). У цілому по всіх організаціях показник фондовіддачі зріс від 0,92 грн. у 2005 р. до 1,75 грн. – у 2009 р. Його підвищення могло бути наслідком позитивного впливу вдалих управлінських рішень чи низки ринкових факторів, серед яких головними слід вважати наступні:

- зміна вартості та своєчасне оновлення даного ресурсу;
- зрушення в обсягах товарообігу чи рівні споживчих цін;
- зміни у потужності, або продуктивності обладнання;
- підвищення кваліфікації кадрів тощо.

Надійним джерелом формування основних засобів економічних організацій, що не залежить від їх фінансового становища, є амортизаційні ресурси. Амортизація являється економічним механізмом відшкодування спожитої частини вартості основних засобів.

Дослідження загальної суми амортизаційних ресурсів Кіровоградської ОСС за 2005-2009 рр. може свідчити про її значне зниження в цілому на 9 364,0 тис. грн. або на 16,81 %.

Таблиця 4. Динаміка амортизаційних ресурсів районних організацій споживчої кооперації Кіровоградської області за 2005-2009 рр.* (тис. грн.)

Назва РСТ/РСС	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Базисний темп зростання, %	Середньорічний темп зростання, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Бобринецьке	1 247,4	1 197,9	1 217,0	986,8	2 121,7	170,09	108,56
Вільшанське	188,8	188,8	188,8	145,1	47,9	25,37	80,45
Гайворонське	619,6	598,6	578,9	237,4	2 225,0	359,10	137,49
Голованівське**	1 311,4	1 314,0	1 308,5	1 302,9	1 056,6	80,57	95,98
Добровеличківське	1 293,1	1 242,2	1 184,5	754,8	1 331,3	102,95	89,80
Долинське	724,1	664,1	655,5	646,1	1 158,7	160,02	106,30
Знам'янське	960,8	961,3	933,2	857,2	1 111,5	115,68	100,42
Кіровоградське	1 119,8	1 078,5	1 103,1	754,1	1 363,8	121,79	96,79
Компаніївське	782,0	707,9	712,3	544,2	756,1	96,69	89,58
Маловисківська	499,4	543,2	829,9	553,2	531,8	106,49	118,44
Новгородківське	597,5	352,6	357,2	213,3	403,0	67,45	64,39
Новоархангельське	2 399,2	1 710,9	1 608,3	852,4	2 257,8	94,11	73,60
Новомиргородське	1 071,6	1 037,3	1 037,3	852,0	852,0	79,51	90,52
Новоукраїнське	1 443,1	1 434,5	1 292,1	884,2	1 062,3	73,61	84,76
Олександрівське	1 378,0	1 387,4	1 375,9	731,8	1 596,3	115,84	93,90
Олександрійська	1 669,9	1 587,2	1 366,6	1 218,6	1 322,9	79,22	85,82
Онуфріївське	1 011,8	724,7	716,6	475,4	475,4	46,99	67,28
Петрівське	663,7	515,3	453,6	265,4	418,6	63,07	69,81
Світловодське	934,1	931,0	309,3	113,3	216,2	23,15	53,61
Ульяновське	1 157,4	1 021,2	927,2	756,4	1 486,7	128,45	92,43
Устинівське	428,7	428,2	417,2	386,7	573,6	133,80	104,24
Разом по РСТ/РСС	23 369,9	21 167,0	19 665,0	13 845,1	21 293,4	91,11	88,93

*Підраховано за: [4, с.60, 62; 5, с.57, 59; 6, с.57, 59; 7, с.57, 61; 8, с.56, 60]

**Включаючи показники Голованівського СТ "Надія"

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підвищення рівня ефективності управління основним капіталом кооперативних організацій являється доволі складною науково-практичною проблемою, метою вирішення якої є динамічний розвиток їх ресурсного потенціалу. Аналіз даної проблеми в контексті діяльності районних організацій Кіровоградської області споживчої спілки дозволив автору отримати ряд висновків, які можуть слугувати аналітичною основою в управлінні їх основним капіталом.

1. Головним забезпечуючим компонентом діяльності районних кооперативних організацій Кіровоградської ОСС є основний капітал. Його загальна вартість по районних кооперативних організаціях регіону зменшилась за 2005-2009 рр. на 15,12 %, що стало результатом впливу кількох факторів. Домінуючим серед факторів зниження вартості означеного ресурсу було фізичне зношення і ліквідація непридатних до експлуатації основних засобів. Суттєвий

Досить суттєві зміни відбулися в структурі амортизації основних засобів по окремих їх видах. Зокрема, за досліджуваний період спостерігалась стала тенденція до зниження суми амортизаційних відрахувань по найзначнішому за вартістю виду основних засобів – будинках, спорудах та передавальних пристроях – на 9 828,0 тис. грн. або 20,83 %. Це, в свою чергу, сприяло динамічним змінам у частці амортизації інших видів основних засобів, наприклад, зростанню амортизаційних відрахувань по інструментах, приладах, інвентарю (меблях) – на 459,0 тис. грн. або на 30,46 %, інших необоротних матеріальних активах – на 207,0 тис. грн. або 40,75 % [4-8]. Динаміка показників решти видів амортизації в цьому періоді може свідчити про її мінливий характер.

Що ж стосується зрушень в амортизаційних ресурсах районних кооперативних організацій Кіровоградської ОСС, то аналіз наявних даних дозволяє стверджувати, що протягом 2005-2009 рр. обсяг амортизаційних відрахувань по них знизився на 8,89 % (див. табл. 4). У розрізі окремих РСТ/РСС також переважало зниження суми амортизаційних відрахувань (в 11 із 21). Такі зрушення можна пояснити маловагомими підсумками господарської діяльності більшості організацій, які не могли сприяти необхідному оновленню та модернізації основних засобів, процес спрацювання яких неухильно наростає і продовжував поглиблюватись. Поряд із тим, у 2009 р. у порівнянні з 2008 р., мало місце суттєве їх зростання – на 7 448,3 тис. грн. або на 53,80 %, пояснити яке доволі складно.

вплив на виявлений процес мав також продаж об'єктів, передача їх іншим юридичним особам в рахунок погашення боргів, консервація частини основних засобів, або передача їх елементів в оренду.

2. У переважній більшості кооперативних організацій регіону (в 16 РСТ/РСС із 21) частка основного капіталу знижувалась, залишаючись при цьому на рівні понад 2/3 вартості їх сукупних ресурсів. Це сприяло зрушенням у частках двох інших забезпечуючих компонентів діяльності – оборотного капіталу і трудових ресурсів, що ми схильні характеризувати як позитивні зміни. На погляд автора, вони є проявом формування структури ресурсів, характерної для організацій сфери товарного обігу, які в умовах ринкових трансформацій споживчої кооперації виявились більш гнучкими та конкурентоспроможнішими, ніж, скажімо, виробництво, заготівлі й інші види її діяльності. Означену тенденцію у розвитку сукупних ресурсів РСТ/РСС слід

підтримувати, використовуючи вивільнені за її рахунок резерви для розвитку сучасних елементів матеріально-технічної бази організацій споживчої кооперації.

3. Значною мірою ефективність управління основним капіталом економічних організацій залежить від направлено процесу вибудови його структури в розрізі окремих частин. Аналіз напряму змін в окремих складниках означеного ресурсу по РСТ/РСС Кіровоградської ОСС за 2005-2009 рр. переконує, що в наслідок впливу низки факторів (зношення, вибуття та продажу об'єктів) у складі основного капіталу РСТ/РСС регіону спостерігалось зменшення залишкової вартості основних засобів – на 18,35 %, власних коштів у фінансових інвестиціях і незавершеному будівництві – на 0,30 % та 0,62 % відповідно. Майже в усіх організаціях (у 18 РСТ/РСС із 21) були відсутні нематеріальні активи, що можна вважати негативним явищем, оскільки останні в умовах ринку при успішному управлінні ними є доволі прибутковим елементом. Всі означені факти вказують на деформованість структури основного капіталу РСТ/РСС, що в свою чергу має спонукати до цілеспрямованих її змін з метою виправлення несприятливої ситуації.

4. Виконаний аналіз виявив високий ступінь технічного та морального зношення основних засобів районних організацій, що також може свідчити про низьку ефективність управління цією найважливішою складовою їх діяльності. Статистична інформація показує, що протягом 2005-2009 рр. зношення основних засобів по РСТ/РСС зросло в цілому на 3,22 % і станом на 2009 р. сягнуло позначки в 53,59 %.

5. Складною в досліджуваному періоді була ситуація з відтворенням основних засобів РСТ і РСС області, обсяг амортизаційних ресурсів яких знизився в порівнянні з базисним 2005 р. на 8,89 %, що опосередковано також можна розглядати як результат слабкого управління цим елементом основного капіталу.

У підсумку слід зазначити, що підвищення рівня ефективності управління лише основним капіталом організацій споживчої кооперації ще не означає вирішення проблеми підвищення ефективності використання її ресурсів в цілому. Підхід до її розв'язку має бути комплексним й обов'язково повинен реалізовуватись в контексті дієвої стратегії управління сукупними ресурсами РСТ/РСС: їх капіталом – основним й оборотним та трудовими ресурсами.

Список використаної літератури:

1. *Бланк И.А.* Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2000. – 508 с.
2. *Карпова Е.В.* Ресурсы торгового предприятия. Учебн. пос. для вузов / Е.В. Карпова. – М.: КНОРУС, 2005. – 202 с.
3. *Мазаракі А.А.* Економіка торговельного підприємства: [підручник для студ. коопер. вузів] / А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова, Л.О. Лігоненко. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.
4. Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації Кіровоградської області за 2005 рік. – Кіровоград: Обласна спілка споживчих товариств України, 2006. – 70 с.
5. Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації Кіровоградської області за 2006 рік. – Кіровоград: Обласна спілка споживчих товариств України, 2007. – 67 с.
6. Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації Кіровоградської області за 2007 рік. – Кіровоград: Обласна спілка споживчих товариств України, 2008. – 69 с.
7. Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації Кіровоградської області за 2008 рік. – Кіровоград: Обласна спілка споживчих товариств України, 2009. – 71 с.
8. Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації Кіровоградської області за 2009 рік. – Кіровоград: Обласна спілка споживчих товариств України, 2010. – 72 с.
9. *Отенко И.П.* Стратегическое управление потенциалом предприятия: Научное издание / И.П. Отенко. – Х.: ХНЭУ, 2006. – 254 с.
10. *Раицкий К.А.* Экономика и управление в организациях торговли / К.А. Раицкий. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 192 с.
11. *Садеков А.А.* Ресурсный потенциал предприятия / А.А. Садеков, Л.В. Фролова, Л.В. Шаруга. – Донецк, ДГКИ, 1998. – 116 с.
12. *Снитко Л.Т.* Управление основным капиталом организаций потребительской кооперации: [монография] / Л.Т. Снитко, Т.Ю. Бугаева. – Белгород: Кооперативное образование, 2003. – 217 с.
13. *Федонін О.С.* Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

ТІТЕНКО Людмила Валеріївна – аспірант Полтавського університету економіки і торгівлі